

Datum

16 juni 2023

Onderwerp

VNG inbreng Debat aanvullend klimaatpakket 20 juni

Geachte woordvoerders energie en klimaat van de vaste Kamercommissie Economische Zaken en Klimaat,

U heeft op 20 juni het plenaire debat over het aanvullend klimaatpakket. De VNG wil u graag namens gemeenten wijzen op de voor hen relevante punten.

Positief over aanvullende Klimaatregelen

Onze hoofdboodschap is dat wij positief zijn over dit forse en ambitieuze pakket aan klimaatmaatregelen. Toch hebben wij ook een aantal kanttekeningen bij de voorstellen zoals:

- We missen op sommige sectoren het brede eindbeeld op de energietransitie in 2050. We missen de aandacht voor de mobiliteitstransitie. Dat is méér dan alleen de elektrificatie waar nu de voorstellen op sturen. Het gaat dan om minder en andere mobiliteit, nodig om de impact op de ruimte te beperken. Ook bij de industrie missen we een eindbeeld. Het lijkt er nu op dat álle huidige industrie in stand moet worden gehouden. De vraag is of dat tot 2050 houdbaar is.
- Breng sectoren en deelterreinen meer in verbinding. Zorg dat aanpak voor de utiliteitsbouw aansluit op de wijkaanpak, dat verschillende subsidieregelingen voor de gebouwde omgeving worden geïntegreerd en elkaar versterken en elkaar zeker niet tegenwerken.
- We maken ons grote zorgen over de uitvoerbaarheid door de krapte op de arbeidsmarkt en de netcongestie. Dat uit zich in alle sectoren, van de uitrol van laadinfra en het verzwaren van netten ten behoeve van de warmtetransitie tot het aansluiten van windparken.

Ook zien wij enkele gemiste kansen en vragen daar uw aandacht voor.

De rol van gemeenten in het nieuwe klimaatpakket

Voor een deel van de opgaven wordt een rol van gemeenten verwacht, met name in handhaving en toezicht. Belangrijk is dat deze taken voor gemeenten ook uitvoerbaar zijn. Soms wordt echter wel erg gemakkelijk naar gemeenten gekeken voor de uitvoering terwijl dat niet altijd logisch is. Daarom zijn wij blij dat wij met het kabinet hebben kunnen afspreken dat voor alle maatregelen die voor gemeenten relevant zijn een uitvoerbaarheidstoets komt. Die uitvoerbaarheidstoets zal moeten laten zien op welke wijze een bepaalde maatregel uitvoerbaar is en welke randvoorwaarden daarvoor op welk moment vervuld moeten worden. Dat gaat niet alleen over middelen, maar ook over juridische kaders en omstandigheden als netcongestie of de (zeer krappe) arbeidsmarkt. Ongetwijfeld komen we hier bij uw Kamer op terug bij de uitwerking van de maatregelen.

Gebouwde omgeving

Gemeenten hebben een regisserende rol bij de verduurzaming in de gebouwde omgeving. Om de beschikbare financieringsinstrumenten vanuit het rijk (subsidies, brede specifieke uitkeringen, leningen etc.) beter aan te laten sluiten bij de vraag en doelgroep is een samenhangender pakket van maatregelen nodig.

- Het huidige pakket van subsidies is onvoldoende om de stappen te maken om wijken te verduurzamen en tegelijkertijd de woonlastenneutraliteit te waarborgen.
- Er zijn ook zijn landelijke kaders nodig over wat we met elkaar afspreken over wat een betaalbaar aanbod is bij het stoppen van aardgas.
- Voorkom dat de vele afzonderlijke subsidieregelingen niet aansluiten, of erger, elkaar gaan tegenwerken. Een voorbeeld is dat in een wijk waar de gemeente werkt aan een collectief warmtesysteem, een verhuurder via de Stimuleringsregeling aardgasvrije huurwoningen (SAH) of een woningeigenaar via de Investeringssubsidie Duurzame energie (ISDE) kan krijgen om een geheel ander systeem te installeren, zoals een warmtepomp.

Naast subsidieprikkels zijn ook andere maatregelen van belang:

- Een bodemprijs voor aardgas, zoals voorgesteld in het IBO klimaat, en dan via andere wijze koopkrachtcompensatie, zou de business case voor verduurzaming aanzienlijk verbeteren.
- De VNG is positief over de normering voor de huursector en utiliteit, maar roept op die laatste uit te breiden naar de gehele utiliteitsbouw, in plaats van specifiek benoemde sectoren.
- Normering bij mutatie. Wij vinden het jammer dat er geen eerste stappen of verkennende onderzoeken zijn aangekondigd om te komen tot een normering bij mutatie van koopwoningen, waarbij de aankopende partij de woning tijdig moet verduurzamen naar de standaard en dit direct mee kan nemen binnen de financiering bij de aankoop.

Warmtenetten

Wat betreft de financiering van warmtenetten is de VNG minder gelukkig met de keuze van de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS). Niet alleen zijn de randvoorwaarden te dwingend; de methode van subsidie lijkt ons minder passend.

- Een waarborgfonds is niet alleen goedkoper, kan meer warmtenetten financieren en biedt meer structurele zekerheid bij het investeren in warmtenetten dan een subsidiepot waarvan de bodem snel in zicht is.

De wet natuurbescherming

Nu op steeds grotere schaal spouwmuren worden geïsoleerd, speelt het beschermen van kwetsbare diersoorten die nestelen in de spouw en andere kieren een steeds grotere rol. Voor individuele eigenaren bedragen de kosten hiervoor vele duizenden euro's en wordt de doorlooptijd om te komen tot een ontheffing voor isolatie te lang met ongeveer anderhalf jaar.

- Wij pleiten daarom voor gemeentelijke soortenmanagementplannen (SMP), waarmee de provincie voor de hele gemeente een ontheffing kan verlenen.
- Daar zijn wel forse kosten mee gemoeid die ook flink toenemen op dit moment met de stijgende vraag naar ecologen en de krappe arbeidsmarkt. Een SMP kost voor een middelgrote gemeente) ongeveer 1 miljoen euro. Er is nu 40 miljoen door het Rijk beschikbaar gesteld, wij constateren daarom dat er veel te weinig budget is, ook gezien het feit dat gemeenten geen wettelijke taak hebben op de Wet natuurbescherming.

Elektriciteitsvoorziening

Onze gemeenten zijn zeer positief over het streven om de elektriciteitsvoorziening in 2035 volledig klimaatneutraal te maken. De snelle uitrol van zon (op dak) en wind (op zee) maakt dat de energiesector als eerste deze stap kan maken. Wel geven we hiervoor een aantal aandachtspunten op mee.

- De hoge ambitie betekent dat er veel meer zonne- en windenergie nodig is. Vanwege de totale verduurzaming én omdat de elektriciteitsvraag in totaliteit zal groeien door elektrificatie. Onze gemeenten werken hier graag aan mee maar willen draagvlak behouden en het Regionale energiestrategie (RES)-proces voor de 35 TWh niet verstoren door een hogere ambitie. We denken dat dit ook niet nodig is, gezien het hoge eerdere RES-bod van in totaal 55 TWh en gezien de uitrol van zon op daken die veel sneller gaat dan eerder verwacht.
- De afstandsnormen voor wind én de beperkingen voor zonneweides die mogelijk door het rijk worden ingevoerd kunnen de RES plannen in de uitvoering vertragen. Dit zien we nu al gebeuren met geplande windparken.
- Waar de uitrol van zon en wind redelijk voortvarend gaat, is de netcongestie een groot probleem en mogelijk een blokkade voor de bovengenoemde ambitie. We vragen ons af of de huidige aanpak voldoende leidt tot anticiperende investeringen door netbeheerders in plaats van de financieel voorzichtige volgende praktijk van nu. Met name ook op het lagere netvlak, dat geen onderdeel is van de integrale programmering in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Ook zien wij congestiemanagement nog onvoldoende van de grond komen.
- Energiedelen brengt vraag en aanbod van elektriciteit meer lokaal bijeen. De behoefte van energiedelen komt enerzijds voort uit de netcongestie, maar ook de beweging naar een meer lokaal energiesysteem. Om nieuwe woonwijken te kunnen realiseren en bestaande bedrijven te verduurzamen is energiedelen een noodzakelijke bouwsteen.

Industrie

Industrie krijgt een fors hogere doelstelling. Daar staat tegenover dat ruim 10 miljard euro vanuit het Klimaatfonds naar de industrie gaat, 3 miljard voor de maatwerkafspraken en 7,5 miljard naar de waterstofinfrastructuur die grotendeels ten dienste komt van de industrie. Wij hebben twee opmerkingen:

- De maatwerkafspraken moeten nog worden gemaakt. Het is nog onduidelijk of de doelen ook worden gehaald. Voorkom dat miljarden euro's wel naar de industrie zijn gegaan, zonder dat de beoogde CO₂-reductievermindering wordt behaald.

- De VNG hecht aan een rechtvaardige energietransitie waarin de lasten tussen burgers en industrie in balans zijn. In de maatwerkafspraken moeten daarom duidelijke afspraken zijn over de reductiedoelen en wat de consequenties zijn als die niet worden gehaald.

Sectoroverstijgende maatregelen

Voor gemeenten is vooral de aanscherping van de energiebesparingsplicht voor bedrijven door verlenging van de terugverdientijd van vijf naar zeven jaar van belang. De VNG ondersteunt deze maatregel maar signaleert dat bij veel bedrijven de investeringen met een terugverdientijd van vijf jaar nog niet zijn gerealiseerd.

- Er moet daarom goed gekeken worden naar de gevolgen op de handhavingscapaciteit bij omgevingsdiensten en gemeenten.